

CSEHSZLOVÁKIA

Ján Švantner

Az 1970-es évek elején nagy számban jelentek meg fiatal, kezdő írók, költők művei a szlovák irodalmi lapokban, s hamarosan első köteteik kiadására is sor került. Az új költőnemzedék témái nem különböztek a szlovák költészet hagyományos témáitól. A fiatal költők is néhány gyermekkori élménykört variáltak műveikben. A szülői házhoz, az otthonhoz, a jól ismert hazai tájhoz, majd a nemzethez való kötődésüket fogalmazták verseibe. Hagományos plátói tisztasággal jelenik meg a szerelem is. Ivan Sulík irodalomkritikus a Slovenské pohľady című irodalmi folyóirat 1976/9. számában összefoglaló tanulmányban értékeli a fiatal írók és költők eddigi teljesítményeit. A legfiatalabb szlovák író- és költőnemzedék indulását az 1970-es évek elejétől számítja, de véleménye szerint az új, debütáló írók csak 1972—73-tól hoztak új értékeket a szlovák irodalomba. Figyelmet érdemelnek a szerző által közölt adatok. 1973—76 között 14 kezdő költő első kötete jelent meg, s további 9 költő második, illetve harmadik kötete. A költők életkora 18—30 év.

Az új nemzedék a 70-es évek elején megfogalmazatlan, inkább érzett, mint tudott társadalmi programmal indult. Hagományos költői eszközökkel formált verseikben — sajátjuknak érzett — társadalmi kérdésekre keresték a választ. Ugyanakkor művészi értéket akartak teremteni, ösztönösen és tudatosan szembefordulva a sematikus-agitatív költészettel. Ez a költészet a kezdeti naiv rácsodálkozás után elsekélyesedett, az otthonkeresés, a társadalmi kérdések megírásának, megoldásának igényében pózra merevedett.

1972—73-tól módosult a fiatal költők szemlélete és eszköztára. A jelenségek leltározásán túl az értelmezésre és értékelésre irányult a figyelmük. Ennek az időszaknak az egyik ars poeticája R. Čižmárik Ekkor (V tomto čase) című verse, s ezt a címet kapta a fiatal írók és költők antológiája is.

Ján Švantner a fiatal költők első, korábban indult nemzedékéhez tartozik. 1949-ben született Hodrusbányán, a magyar olvasók számára jól ismert Emil Boleslav Lukáč szülőhelyén. Első kötete a pozsonyi Smena Könyvkiadó gondozásában 1972-ben jelent meg A havas szívről (o' snežnom srdci) címmel. Motivumanyaga a táj, a szülői ház, a természet, a szerelem. Nem új ez az élményanyag sem a szlovák költészetben, sem a fiatalok között. Ami mégis figyelemre méltóvá teszi Švantner első kötetét, az a gyermekkori élményekből fölépített összefüggő világkép, amelynek inkább hangulati, mint gondolati-tudati elemeit emelte be verseibe. A viszonylag kötetlen versforma (a rendszertelen rímelésű sorok, a ritmus szabad váltakozása) az impresszionisztikus és szürrealisztikus képek érvényesülését segíti. S a képek sokszínűsége balladás tömörséggel párosul. A magyar költészetben mind az élményanyag, mind a megformálás alapján főleg a fiatal erdélyi költőkkel (például Magyarai Lajos műveivel) rokoníthatjuk verseit.

Alapélménye a fenyőfákkal, patakokkal, erdei vadakkal tarkított szlovák hegyi táj. S kamaszos-romantikus hajlamait mutatja, hogy nem a nyári, nem az őszi táj

képei jelennek meg verseiben, hanem a tél, a végtelen fehérség, vagy a koratavaszi olvadás. Ebben a tájban van otthon, itt álmodja gyermekkori álmait és lázálmait, a karácsonyi hóhullást, az erdő „ében-fehérségét”. Emberi kapcsolatainak elemzésében is a természethez fordul, a természetleírások hosszú metaforáivá lesznek az emberek tetteinek.

A kötet egyik legsikerültebb verse az Anyám sírja fölé. Itt sikerült valóban verssé ötvöznie érzelmeinek túlcordulását és tudatos gyökerkeresését. Impresszionisztikus látása mögött feszültség húzódik, amit szemérmesen old föl a természet örökkévalóságának és egyben tűnékenységének leheletszerűen könnyed ábrázolásával.

Második kötete, a Csillagcsapás (Hviezdy úder) 1975-ben jelent meg a Smena Könyvkiadónál, a fiatal alkotók műveit bemutató Mladá tvorba sorozatban. Határozott téma- és hangulatváltás jellemzi a verseket. Az első kötet naiv, szinte misztikus természetimádata eltűnt, a költő a tudatos világgépformálás felé törekszik. Emberi kapcsolatainak bonyolultabbá, differenciáltabbá válása a társadalmi környezet motívumainak erősödésével jár együtt. Kérdéseit, vívódásait is igyekszik tágabb összefüggésekben szemlélni. A kamasz költőből — aki az első kötetből rácsodálkozott a világra — tudatos, a világ dolgaira, kihívásaira, kérdéseire választ kereső fiatal költő lett. Ugyanakkor a rendkívül gazdag gyermekkori élményanyag „kiírása”, feldolgozása után az új környezetben más szemlélettel begyűjtött élmények verssé formálása magán viseli az átmenet minden hiányosságát, fogyatékoságát. Míg első kötetének versei egységes, hangulati élményekből épülő világgépről tanúskodtak, második kötete az átalakulás, a felnövés emberi és költői kínjait mutatja. Vállalja a világ, az ember, a társadalom gondjait, verset ír Pablo Nerudához, Wladyslaw D. fiatal lengyel költőhöz, Janko Kráľhoz, a szlovák líra XIX. századi klasszikusához, de ezek a versek kevésbé lendületesek, kevésbé egységesek, kevésbé tud bennük világot teremteni.

Ján Švantner tehetségét mindkét kötete bizonyítja, s a szlovák kritikusok véleménye szerint már eddig is tudott újat hozni a szlovák költészetbe. Képzőművészetének sokszínű gazdagsága, verseinek hangulati telítettsége teszi érdekessé arra, hogy bemutassuk a magyar olvasónak. A verseket első kötetéből válogattuk.

BÁBA IVÁN

JÁN ŠVANTNER

Reggeli pillanat

Milan Rúfusnak

*Tiszta, fehér reggelen
kinyitom még érintetlen szememet.
Ablak mögötti temetőkben,
a hóban krizantém nyílik,
fehér krizantémok...!
Tenyeremből, vad cinégék,
elszáll a mandarin-illat,
dalt dobbant a tél üvegébe.*

*(Folyók tükrében
mosom meg az arcom,*